

KALÁKATÁNC

I

A legények két csoportra szakadtak a mulatásban, – ki-ki a maga gusztusa és kedve szerint. Egyesek, mintegy öten-hatan, fekete kalapjuk mellé bigygyesztett sokszínű, rezgő bokkrétával (már persze azok, akikre a sorozóbizottság kimondta az „alkalmas” ítéletet), fáradtságtól zihálva, izzadságtól elázott inggallérral ropták a táncot isten igazában. Orsóként pörgették a szellős csűrben a tántorgásig szédült leányokat, akik minden erejüket összeszedve, csakazértis szemrebbenés nélkül forogtak körbe-körbe a zenészek muzsikájának szilaj ütemére. A harang alakban repülő fersingek meg a kitarulkozó csipkés fehér alsószoknyák minden port kisöpörtek már a csűrből, pedig a frissen sikárolt, döngölt földet sebesre marták a gyökök dobbantó csizmasarkak.

Itt-ott, a villámgyorsan forgó párok körének szélén táncra merészkedtek a fiatalabb legénykék is: el-elkaptak egy alig bimbózó mellű leánykát. A felnőttek lökdösték a szinte gyermekszámba menő iparkodókat, hiszen azok csak megtúrt szereplői voltak a vad forgatagnak, számukra még tilos volt vérük és kedvük szabadjára engedése. Totyogtak, furakodtak, óvakodtak, s forгатóba csak akkor kezdtek (akkor is csak úgy próbából), amikor a katonasorba valók helyet engedtek nekik.

Nem volt tanácsos tolakodni. Aki nem fért a bőrében, annak nyakán hamar elcsattant a pofon, ami pedig, tyú, de nagy szégyen a leánykák előtt!

Hamarosan kialakult egy másik legénycsoport is, azoké, akik tánc helyett az ital mellé szegődtek, és akiknek nem volt kedvük ugrabugrálni, mert ellusult már a vérük: inkább a poharak tartalmát ürítették. Többnyire levedlették már az angyalbórt, s a leszerelési igazolványt jól elrejtették a mestergerenda fölé, egy régi naptár vagy a szakadozott fedelű biblia lapjai közé. Soruk hónapról hónapra gyérült, különösen télen, farsang idején. Komolyodtak, férfiasodtak, s egynémelyikük bajuszt is növesztett. Házasodtak.

Ezeknek a legényeknek s a hozzájuk csapódott házasembereknek az udvar terebélyesedő körtefája alatt ütötte föl az ivóhelyet a kocsmáros. A hosszú kecskelábú asztalt a kocsmából költöztette ide, hadd érezzék otthonosan magukat az italozók.

Ilyenkor, István napja körül, a búzahordás lázas napjaiban, érik már a körte. Olykor súlyos suppanással zuhan le egy-egy gyümölcs az udvar kemény földjére, piros, kásás bele szétloccsan, s fölriasztja a majorságot, amely tüstént megrohamozza.

A majorság persze ilyenkor az ólban kuksol. Lakatot is tettek az ólajtóra, mert kalákatánc alkalmával, amikor a fél falu összeverődik a mulatságra, könnyen nyaka tekeredik egy-egy baromfinak. Arra pedig még soha fény nem derült, hogy ki volt a tolvaj...

A hosszú asztalt körülülő legények mindegyre kocintásra emelték a poharukat. Miközben összecsendült a pohár, a remegő kezek gazdái végeérhetetlen nyakatekert mondatokban igyekeztek könnyíteni a lelkükön. Mert az a bizonyos „lélek” egyre nehezedett bennük. Egyre sűrűbben lökte kifelé a sóhajtásokat. S minél több bor ürült ki a litres üvegekből, annál komorabb és zordabb gondok ülték meg a merevedő arcokat.

Nem is vették észre, hogy a fáról olykor leptotyant egy-egy érett gyümölcs...

– Ilyen tánc régideje nem volt! Mert én sokat láttam, sokat megértem, testvér. – A beszélő dicséretnek szánta a megállapítást. Kissé fölbillent ültéből, imbolygott, bizonytalanul állt a lábain. Kezét

a házigazda fiának, Gál Pistának a vállára tette. Szaporán pislogott, mintha sértené a fény, vagy mintha szemeivel is nehezen forduló nyelvét akarná segíteni. – Én mondom, testvér, hogy a kalákatánc nálatok fájinabbul menyen, mint maga az aratás: a kaláka. Aratáskor csak a huzavona. Azt nézte mindenki, nehogy nagyobb marékkal vágjon, mint a másik. Csak éppen annyi munka, hogy tessék-lássék. Én is, meg más is... Merthogy lám, kiért dolgozzék az ember? Melyik leányért érdemes? Melyik kell nekem? Vagy a súly! – s még szerencse, hogy föbelije odébb függött egy faágra akasztva, különben földhöz csapta volna. – Pálos Mari, az igen! Az dolgozott! Az kitett magáért! De az is csak azért, hogy kellesse magát neked. De te is beléted az erődöt, mert hát Mari mindenütt a nyomodban iparkodott, s szedte a kévét. Hát jó. Jól van így... De én? Hadd lám, melyik leányért? – S azzal, mint aki minden gondolatát elpuffintotta, visszaroskadt a padra.

Pálos Mari neve elröppent, de nem nyelte el a levegő. Hozzásimult a figyelő fülekhez, s nem lehetett már visszaszívni. A beszélőtől és Gáltól, a házigazda fiától alig karnyújtásnyira támaszkodó Kálló János fölkapta a fejét, s megrándult a szemöldöke is. Előrehajolt, belenézett a beszélő szemébe, aztán a többit mustrálta végig. Zsebkendő hűzött elő kék zsinórral hímzett piros lajbija zsebéből, izzadságot törült le az arcáról és a homlokáról. De gondja volt rá, hogy közben a zsebkendő hímzett sarka, a vörös selyemszállal két fenyőág közé ügyeskedett P. M. megmutassa magát. Csontos, száraz keze reszketett, amint itatgatta arcáról a verejtéket, megremegett a szája is, talán mondani akart valamit, de a szándéka csak fanyar, halvány mosolyba érett.

Szemben, az asztal túlsó széléhez állított padon ülők váratlanul nótába kezdtek. Minden szó, minden dallamfoszlány keserves emlékeket riasztott föl; nem bírtak magukkal: összeölelkeztek, egymásnak borultak, ráncigálták egymás vállát, s szemüket olyan

erősen csukták be, hogy eltorzult bele az arcuk. Fájdalom rángatta arcizmaikat, s patkós csizmájuk sarkával nekidühödten verték a taktust.

*Szeredai városháza
sárgára van festve.
Abban vannak
azok az urak,
akik engem bésoroztak...*

Az eszeveszett, üvöltésszerű dalolásban kiszáradtak a torkok, s azokat hamarosan le kellett öblíteni. Koccantak a poharak, alá s föl táncoltak az ádámcsutkák. Forgott körülöttük a világ, mintha a mohos cseréppel fedett csúrt is kimozdította volna helyéből a bömbölés.

Fehér inges karok nyúltak át az asztal fölött, kalimpáltak, keresztezték egymást, s áradt a borszagú szó:

– Hallod-é, Pista! – emelkedett újfent szólásra az iménti legény, s fél kézzel az asztal lapjába kellett fogóznia. – Olyan leány nincs több a faluban! Nincs az egész vidéken! Csak azért mondom... – S megragadta Gál Pista lajbijának zsinórral szegett keskeny hajtókáját.

A másik rábólintott, elmosolyodott:

– Tudom, testvér...

– Csak azért mondom! Akármelyik dáma megirigyelhetné az arcát! Hát a szeme, azt a ragyogóját!

Szinte látni lehetett, hogy Gál Pista pupillái miként teltek meg gyönyörűséggel. Jólesett neki a leányra aggatott sok dicséret, bár az bántotta, hogy Mari nem jött el a kalácatáncba. Mi oka lehetett? Hiszen ő is ott kalákázott a többiekkel. A szülei nem engedték volna? Az anyja untatta le? Talán őt nem akarják, Gál Istvánt? De hát mi kifogásuk lehetne ellene?

A legény arcán mélázva ülepedett le egy árnyék. Elgondolkozva mormolta maga elé:

– Szép. Akár a mesebeli királyleány – és mélyet sóhajtott.

Kálló Jánost feldühítették Gál Pista mormolásai. Hiába hegyezte a fülét, nem vette ki a szavak értelmét. Úgy ugrott föl ültéből, ahogy parázból szökken magasba a láng. A Pálos Mari nevének kezdőbetűivel hímzett zsebkendőt magasba lendítette, meglobogtatta, s akkorát kurjantott, hogy a mellette üldögélő önkéntelenül behúzta nyakát a válla közé.

– Hej, Pálos Mari! Pálos Mari! Egészségedre! – S Kálló János egyetlen kihívó kortyintással fenéig ürítette a poharát...

A kiáltásra mintha nem is emberek, hanem apró, cikázó villámlások támadtak volna föl. Megbillent az asztal. Gál Pista egyetlen szökkenéssel a padon termett. Az asztalról egy üres pohár gurult lefelé, s épp amikor a padon koppant, Gál Pista rátaposott. Talpa alatt recsegték az üvegszilánkok. Éles, tenorba ugró, füllelt káromkodás indulata reszketett a levegőben. Ki tudhatta volna, kinek az ajkáról szakadtak föl a szenvedélytől izzó szavak? Senki se tudott semmit. De egyszerre olyan mély, fojtott csönd ugrott a körtefa alá, mintha a szavakat szél söpörte volna szét: fölöslegessékké váltak.

Nem kiáltott senki, ám annál serényebben működtek az öklök: puffanások, szisszenések hallszottak. Asztal fölött, asztal alatt, mindenütt villantak a fehér ingek ujjai. Emelkedtek a súlyos karok, s keményen lesújtottak, ahol érték...

A csűrbeli tánc pillanat alatt fölbomlott.

A hegedű nyivákolása abbamaradt, s zúdult a nép kifelé a széttárt csűrkapun. Hamarosan jajveszékelő, sopánkodó gyűrű vette körül a katonaviselt legények kavargó csoportját. Asszonyok rémüldöztek, és segítségért kiabáltak. Egy leány a táncosát rángatta, húzta visszafelé, nehogy belekeveredjék ő is a kavargásba. A meglett férfiak fontoskodva settengtek a verekedők körül, s lesték, hogy hol nyúlhatnak bele veszedelem nélkül a megbolydult darázsfészekbe...

Jaj annak, akit elkap az efféle forgatag! Nem számít se testvér, se rokon: az öklök emelkednek, és lesújtanak. Mindegy, hogy ki kit suppant meg...

Körben mind sűrűbb lett a gyűrű, fehérre ijedt

arcok kémleltek át az első sorok válla fölött, a leányok ajkukat harapdálták, és szívhez szorított kézzel, visszafojtott lélegzettel ijedeztek. Visongás, biztató szó, kétségbeesett sopánkodás keveredett a levegőben.

A délutáni nap reflektorfénye mintha csak azért tapadt volna a verekedőkre, hogy a báméskodók jobban lássanak.

Egyszerre fekete szoknyás, csikorgó csizmás, sovány asszony törte át magát a gyűrűn, jobbra-balra lökdösött mindenkit, s rátaposott az egyik leány lakkorrú cipőjére. Mihelyt átverekedte testét a sokaságon, egyenesen az örvénylés kellős közepébe vetette magát, s messzire hasító, éles hangon fölsikoltott:

– Jaj, gyermekem! Drága szép legényfiam! Megszúrták! Jaj, a vére! Folyik a drága vére! Segítség, jó emberek, segítség!

Idős Gál Istvánné volt...

Az egyik részeg, szemére csúszott kalappal, a gyümölcsseit potyogtató körtefa bibircsós törzsének támaszkodva pattogtatni próbált, de sehogy sem akart sikerülni neki. Erőtlenül fel-felcsukló hangon, keservesen óbégatta:

*Először is búcsúzom a
jó édesanyámtól...*

A fekete szoknyás asszony kétségbeesetten tördelte a kezét:

– Mentsék meg! Jó emberek!... Segítsenek!...

2

Előbb a csendőrök jelentek meg, mintha csak számítottak volna rá, hogy baj lesz a faluban ezen a vasárnap délutánon.

A körorvos csak utánuk érkezett.

Még szerencse, hogy otthon találták.

Gál Pista az első szobában, a szétbontott nagyágyban feküdt. Fehér volt minden körülötte: tiszta patyolathuzatok a párnákon. A legény nyakán és élet-

telenül kinyújtott karján, ahol a szúrások érték, tiszta gyolcskendőből csavart vastag kötés, fehérségén azonban itt-ott már rózsaszínen átütött a szivárgó vér. Arca fakó volt, vértelen, homloka alatt sötét, mély karikák gyűrűje, látszott, hogy ólomsúly nehezedik a szemére. Halvány, cserepezett lett az ajka is, csak néha rezdült meg rajta az életnek egy-egy biztató jele. A családbeliek óvatos léptekkel mozgottak az ágy körül, lélegzeni sem mertek. Reménykedve lesték a meg-megránduló ajkakat, olykor egymás fülébe súgtak, s nem is sejtették, milyen csodálatosan tündöklő világ kapui tárultak szét a lecsukott szemhéjak mögött.

Gál Pista is csak valamikor régen, talán serdülő kamasz korában kóstolgatta ennek a káprázatos világnak az ízeit: amikor az első bajuszsálak serkedtek az orra alatt, s még nem ismerte a leánycsók hőségét, sem az asszonyi keblek vérgyújtó keménységét...

...A nap se úgy süttött, mint rendesen: valamiféle lilásan ezüstös borongás szőtte át a fényét, s olybá varázsolta a növényeket, épületeket, az egész tájat, mintha minden csupa bronzból teremődött volna...

A hangok is átlényegültek. Minden kis koppanás, minden halk nesz valóságos harangkongás lett: erős, bűgő, egyszer bánatos, máskor vidámsággal és örömmel teli.

Nyár volt és vasárnap. Békesség honolt a világ fölött, nyugalom és ünnepélyesség, amilyent csak a képzelet szülhet, amikor az ember szomjában keresi a percek értelmét.

A ház ajtaja tárva volt. Pista azt szerette volna, ha az ajtót minél szélesebbre nyitják, ha a házuk falát is le lehetne bontani, hogy minél tágabb út nyílhasson a külső világ csodás hangulatának. Hadd ömöljék be a komor árnyékot tartó falak közé a békesség, a szelíd nyugalom...

Alig végeztek az ebéddel. Az utolsó falat íze még a nyelvét csiklandozta: milyen jó is lenne örökre a szájpadráshoz ragasztani ezeket a kellemes ízeket! Apja bort töltött a poharába lassú, kényelmes moz-

dulattal, s a poharat megfontoltan, elgondolkozva emelte a szájához, de csak félig ürítette, mintha az ital erejét és illatát kutatná. Régi szokása volt idős Gálnak, hogy a vasárnapi ebédhez elfogyasztott egy-két pohár tiszta bort. Az ő apja, sőt már a nagyapja is így cselekedett, tőlük tanulta vagy inkább örökölte a szokást. Megkívánja ezt a gyarló test, hogy ne asszék el nyáron át a nehéz mezei munkában.

Pista nem követte apja és az ősök példáját. Neki az italhoz barátok kellettek meg nóta! Hangulat nélkül nem ment le a torkán egyetlen korty ital se.

Az imént egy vénasszony lükkent be a nyitott ajtón. Látszott rajta, hogy titkolni valót rejteget a nyelve alatt, s nem ok nélkül kerekedett föl épp ebéd idején a falu túlsó végéről. Eszter nén szerényen és illedelmesen hátat fordított az ebédjét fogyasztó családnak, s várta, hogy az utolsó falat is eltűnjék a tányérokra. Türelmesen várt, mint akinek nem sietős a dolga. Tudta, hogy fogatlan szája s rancos arca nem gerjeszt étvágyat, – azért is fordított hátat nekik. De mindegyre visszatekintett, leste a pillanatot, amikor már senki sem emeli szájához a villát, a gazda pedig törül egyet a bajuszán.

– Milyen jó is annak, aki fiatal! – nyekeregte panaszos sóhajtással. – Eddig már Kákó is túl jár a hegyen.

A házigazda fülét megütötte a szó. Orrát hirtelen kirántotta a pohárból. Kákó az ő háza népéhez tartozik, itt forgolódik napestig, tesz-vesz, amolyan házi cigány. De hát mit keres Kákó túl a hegyen?

Kurtán, szigorú szemmel csak annyit kérdezett:

– Kákó-é?

Eszter nén megrettent, mert Gálné nagyot rántott a szoknyáján.

– Ő hát. Éppeg ő – hebegte zavartan. Rájött, hogy rosszat szólt, s most mindenféle dadogással próbálta elütni a dolgot. – Csak úgy jutott eszembe véletlenül, mert imént találkoztam vele az utcán. „Hova-hova olyan szelesen, te Kákó?” – kérdeztem tőle. – „Az esperes úrhoz” – felelte foghegyről. Mert a magamfajta öreggel már Kákó is csak úgy

szájvégről beszél. De hát igaz is. A mi papunkkal nem lehet, abba nem egyezne belé a királyleány se. Hiába, oda az esperes kell!

A gazda szigorú ridegséggel hordozta körül a tekintetét. Megsejtette, hogy kijátszották. Persze, Pista babrált ki vele! Ki más is nyüzsgölödne a gazda háta mögött?

A legény fülig pirult, s idétlen körmével a fehér asztalterítőt kaparászta. Kínosan került az apja kérdőre vonó, szúrós tekintetét.

Bár az is lehet, hogy az asszony mesterkedik ismét valamit. Világéletében mindent az ura háta mögött intézett, s azt képzeleli azzal az együgyű eszével, hogy ő nem lát a dolgok mélyére! Bizonyos, hogy a felesége küldhette el Kákót is az esperesért.

Vér szökött a férfi fejébe. Rá akart mordulni az asszonyra, de mire keresni kezdte a pillantásával, az már kilibbent az ajtón. Nagyot nyelt. Nehéz lenyelni az efféle, véreben támadt föllobbanást: inni kell rá egy korty bort s még egyet... Na, így talán... Nyaldosta nyelvével a szája szélét, s nem hagyta el szó az ajkát. Hosszan elgondolkozva maga elé meredt, s tétova mozdulatokkal kereste a dohányzacskóját.

A vénasszony, miután szerencsésen túljutott a bevezetőn, félénken pisolygott a hallgatagon üldögélő házigazdára:

– Milyen boldogság, édes istenem! Mekkora nagy öröm a háznál! Egy valóságos királyleány! Hát bizony, nem minden legénynek jut ilyen szerencse! S mekkora vagyon vele! Milyen töméntelen sok kincs! A sok arany, ládazám! Az ezüstnek se szeri, se száma! Ó, ó, édes jó istenem, milyen mérhetetlen szerencse környékezi a házatokat, te Pista!

A gazda időközben elővette lajbija zsebéből a dohányzacskót. De nem gyújtott rá, előbb letette az asztalra. Ezzel felszabadította fél kezét, amellyel hadonászni kellett beszéd közben.

– Mi az, hogy királyleány? Hátha százszor olyan királyleány is?! Vagy az tán nem meztelenül topant a világra? Vagy mi a zisten? Meg az a vagyon...

Csak éppen annyi legyen, hogy meg lehessen élni belőle. Mit ér a nagy vagyon? A sok arany meg az ezüst? S mire megy az ember a sok földdel, ha nincsen dolgos kéz is hozzá? Egy fehérnépnek a legértékesebb hozománya a két dolgos keze, s punktum! Egy királyleány pedig nem megy a mezőre kapálni, sem aratni, sem gyomlálni!

A legény ülökéje alatt szikrát vetett a szék. Úgy érezte, még az inget is eleven parázsból szőtték rá, a csizmáját pedig izzó vasból kovácsolta a csizmadia. Köszörülgette a torkát, s vasvilla szemekkel meredt a vénasszonyra. Az meg egyre otthonosabban érezte magát, sőt már odáig bátorodott, hogy le is telepedett az egyik székre. Nyekergett, mint a kenetlen kerék, s arcáról messzire rítt a rosszindulat. Alig várta, hogy a gazda befejezze a mondókát.

—Az már igaz: nem lehet kívánni, hogy aranycsatos selyemtopánkában meg suhogó selyemszoknyában a mezőre járjon. Ó, istenem, hogy is vetné le a lábáról azokat a gyönyörűséges lábbeliket? Tán mezítláb járjon, mint a magunkfajta bogos lábú? Azokkal a patyolatfehér, gyöngye lábakkal! Fölsebezné a rózsaszín talpacskáját! Mert aki nem szokta meg a paraszti munkát, az belégebed.

Gál Pista bá eközben mégis megtömte a pipáját. Nagy tömegben és odaadó élvezettel eregette a füstöt; még sercintgetett is oldalt.

—Az én házamhoz dolgos kezű fehérnép kell. Bánom is én, ha egy szál pendelyben hozza ide a legény. De égjen ám kezében a munka! Mert olyan legényt nem talál kerek e világon, amilyen az én Pista fiam! Ezt én mondom! Ha százszor királyleány, akkor se! Én neveltem, én szoktattam dologra, s tanítottam becsületre ezt a legényt. De halad is ám a munka, ahová ráteszi a kezit! Annyi földet én is tudok juttatni neki, hogy tisztességgel megéljen utána. De parancsolok is!

Beletüzült a családfői hatalom tudatába. Makacs magabízással recsegtette foga közt a szavakat:

—Az én házamhoz olyan menyecske kell, akinek a keze furt a munkán, a szája pedig a nótán! Mert

úgy van az: aki szereti a dolgot, az énekelni is szeret. Nekem ne perlekedjék, ne kelepeljen, hanem daloljon, amíg az én kenyéremet eszi, a szája nem-jóját! De úgy, hogy a madarak is mind hozzája járjanak iskolába! Én csak a dalolgotó fehérsépet szenvedhetem s nem az olyan fancsali képűt, duzzogót, mindig hallgatót!

Eszter nén sápított egyet, s megemelintette a bal lábát. Meleg nyáron is kínozza a hülés:

—Márpedig a királyleány nem énekel neked, te Pista — vetette ellen gonoszkodón. — Hogy képzelsz olyant? Sze egy királyleány az mindig szomorú s biggyedt az ajka. Hallatszík, hogy az apja nyivasztotta volt beléje a nevetést. — Az öregasszony hangja suttogóra váltott, tenyerével elfödte a száját, úgy pusmogta: — Mondják, hogy a vén király sokat szekírozta a leányt a szerelem miatt. Egy valóságos királyfit szeretett volna melléje társul, olyant, akinek rettentő nagy birodalma vagyon.

Gál Pista bát mind kegyetlenebbül feszítette a gög. Amúgy is vörösre duzzadt két orcája még jobban nekitüzesedett, s öklét döngő súllyal ejtette az asztalra:

—Akkor hát adja királyfihoz! Legyen boldog a birodalmával! De azt az egyet tudom, hogy olyan legényt, mint az én fiam, nem kap a föld kerekéségén! Azt csak én tudom, milyen ember az én fiam! — Fitymáló, fölényes lett a hangja: — Osztán ha még énekelni se tud az a leány, akkor megette a fene! S még az ábrázata is szontyolú? Menjen hát inkább a rosszféle fenébe, ne az én házamba!

Ropogtak a csontjai, ahogy megfeszítette a testét, s recsegett a szék is alatta. Könyörtelen keménységgel mondta ki a végső, visszavonhatatlanul nagy szót:

—Tudom, hogy az én házamba bé nem teszi a lábát! Lehet tőlem akármilyen királyleány!

Szemét hidegen a legény arcára függesztette. A fiú fehérebb lett a meszelt falnál; kétségbeesés gyötörte, szaporán nyelt, mert a torkát szörnyű tikkadtság szorongatta.

—Hallod-é, legény!? Az én házamba bé nem! — harapózott el mindjobban Pista bá vérében az indulat. — Aztán ki volt az az okos, aki az esperes úrért küldött, mi? Mindig csak pakliztok a hátam mögött az anyáddal! Na, megtanítlak én móresre, téged is, meg az anyádat is! Persze, megint az anyád kolontos esze járta ki ezt a királyleányt! Majd adok én nektek királyt is meg leányt is! Rendezek olyan lakodalmat, hogy hét megye a csodájára jár! Hívatok én nektek esperest, fityfenét!

Alig bírta elviselni az apja szavait, de tudta, ha ellenvet, még vadabbá szilajodik az öreg haragja. Szó nélkül fölállt tehát az asztal mellől, s úgy érezte, hogy a fejét vassal abroncsolták körül s a szívét, valahol a gyökerénél, éles ollóval metszették el. Kiszédelgett az udvarra, onnan pedig, a csúrajtón át, hátraténfergett a kertbe.

Leroskadt az egyik föléje boruló almafa alá, s elheveredett a sűrű pázsiton. Kábának és erőtlennek érezte magát a testében pusztító rettenetes hőségben. Lehunyt a szemhéjait, s félig öntudatlan ájulatban feküdt.

„...Szomorú és biggyedt az ajka” — zengett benne egy messziről jövő hangocska, s egyszerre élő valóságként látta maga előtt a királyleány mélykútú szemeit, s tisztán hallotta a finom metszésű ajkáról felröppenő nehéz sóhajtást.

Bánat emésztí a leány szívét...

A lilás fényekben fürdőző kert s azon túl a végtelen mező, mind kinyitotta ezüst- meg bronzszirmú virágait, s halvány csillogású fémkelyhekké bomlott körülötte a világ, a méhek kitartó zümmögése pedig soha nem hallott dallamot bővölt a fülébe. Így feküdt ernyedten, fogát makacsul összeszorítva, s az arca beletorzult a kemény elhatározásba:

—Az apám kedvéért? Soha! Soha el nem hagyom a királyleányt! — sziszegte, s mint a napnyugtán vonagló kígyófarok, rándult meg a teste.

Alkonyatba hajlott a fáradt délután.

Gálné, eltűnődő orcával, mint akinek a gondolatai másfelé kalandoznak, a majorságot etette. Teli marékkal szórta a kukoricaszemet, és elégedetten, békült nyugalommal nézte, ahogy a tollasodó csirkék versenyt kapzsiskodnak az elszórt szemekért, s néha nagyot koppintanak egymás fejére. Lám, az utolsó kotlóalja is lábosbavalóvá serdült. Észrevétlenül repül az idő.

A napok egyre rövidülnek, s az alkonyatok hűvös lehelete párákat fúj ki a földből. Reggelenként bőséges harmat rakódik le a sarjú után nehezen serdülő fűszálakra. Mind sűrűbben szállingóznak az ágakról leváló falevelek, a megfáradt táj bóbiskolva szunnyadozik. Egyik közeli éjszakán majd belepi a mezőt a dér, hogy aztán nemsokára a tél is beköszöntsön...

Napszálltára előkerült a legény is.

Olyan csöndesen állt meg a majorságetetésbe feledkezett asszony mögött, hogy gyöngé, alig hallható hangjával is összerezentette:

— Édes...

Gálné gyorsan feléje fordult:

— No, mi az?

Pista rosszkedvű volt, a földet nézte.

Kicsit hallgatott: mondja-e vagy se?

— Mit akarsz? — faggatta az anyja.

— Kákó visszajött...

— Ilyen hamar? — csodálkozott Gálné.

— Úgy látszik, szedte a lábát.

— Hát az esperes úr?

— Megígérte...

— Jön? — csillant föl az anyai tekintet.

— Azt mondta...

Az asszony megkönnyebbült: halvány öröm osont át az arcán. Mégiscsak lesz valami a lakodalomból, noha előbb maga se nagyon bízott benne. De hát egy ilyen legény...

Sugárzott róla az anyai büszkeség.

Az asszony eltűnődve szórogatta tovább a kukoricát, s a tyúkok kapkodtak, versenyeztek.

A legénynek mintha szurokba ragadt volna a lába: csak állt egy helyben, s töprengett valamin. Induljon, ne induljon? Valami visszatartotta. Ímmel-ámmal mégis tett egy fél lépést, de hirtelen meg is fordult:

– Édes!

Gálné rápillantott a fiára. Mít kerülget az?

– Mondjad már!

Pistán erőt vett a sűrű köhécselés, csak azután bökte ki:

– Valami pénzt ígértem volt Kákónak, hogy elment.

Erre már az asszony szemöldöke is összehúzódott.

– Pénzt? S mennyit?

– Húsz lejt.

Nem felelt. Pista azt gondolta, az anyja tán nem hallotta az összeget, mert úgy tett, mintha nem figyelt volna a szavaira.

Vontatottan szakadtak a szavak az ajkáról:

– Kérni kéne... Húsz lejt...

Az anya fölrezzent:

– Kérni... De kitől?

Ezen töprengett mostanig magában.

– Hát ökemitől, apámtól.

– Na, te is jó ajtón kopogatsz!

– Keed kéne valahogy kibeszélje a zsebiből azt a pénzt – kapott a szóba Pista. – Nem adna, ha én kérném. Egészen megvadult, a fene tudja, mi bújt beléje. Ma délben is elkezdte a lamentációt. Türelmesen hallgattam egy darabig, aztán vettem a kalapomat, hogy ne mérgesedjék szóváltássá. Inkább hallgattam. Most aztán eszi a méreg ökemit.

Gálné rázogatta a fejét, már nem merengett, s azt mondta:

– Na, még csak az kéne, hogy pénzt kérjek tőle! Hallottam én is, hogy milyen lármát csapott Kákó miatt. Nekem elég volt már ebből az életből, nem bírom tovább a házsártosságait! – Szája szélét rágatta a keserűség. – Csak házasodj meg, másnap

már én is szélnek eredek ettől a háztól! Elég volt közel harminc esztendőn át!

Naponta hallott hasonló fenyegetőzéseket az anyjától: már régóta nem vette komolyan. Várta, hogy végezzen erőtlenül fellobbanó lázadozásaival s aztán rátérjen a lényegre. De az asszony megfordult, s besietett a sütőbe.

– Pedig én megígértem – fordult meg a legény.

– S nem várhatna az a Kákó reggelig?

Pista elgondolkozott. Ha ő valakinek fizetséget ígért, azt meg is tartja. Reggelig? Arra számított, hogy az anyjának mindig akad eldugva néhány leje, különben sokszor meglátogatták volna házukat a legkicsinyesebb gondok.

S mialatt Pista a reggeli határidőt fontolgatta, az anyja hangosan mondta ki a maga titkos terveit:

– Minap kölcsönadtam volt Kóréh Béninek, s este, ha feljön a vacsoracsillag, elszaladok, s megkérem. De tartsd a szád, nehogy apád megorrintsa! Őkeminek nem kell mindenről tudni... Hanem hova akarod venni az utat most, fiam? Nyughass már. Esküvő előtt két nappal nem illik beállítani a leányos házhoz. Jöszte csak vissza! Majd elegend lesz belőle egy hosszú életen át, meglásd, nyakig leszel majd vele! A fehérsépet megunja a férfi, még ha királylány is, én mondom neked! Tudom jól, sze én is voltam fiatal. De inkább héják vájták volna ki a szememet, amikor beléháborodtam ebbe a házsártosba! Ebbe a mogorva bölénybe! Olyan lett ökeme, mint az Isten verése.

Tele volt sérelemmel, s nem bírt napirendre térni fölöttük. Nem bocsátotta meg az urának a déli szavakat. S hogy ráadásul az idegen vénasszony előtt tört ki, aki széthordja majd a házukat, hogy aztán rajtuk rágódják a falu. Ezzel sehogy se bírt megbékélni!

Pista viszont boldog volt: meglesz hát a pénz! Ilyen asszony az ő anyja. Mindig is ilyen volt. Az ő ügyességén nem fogott ki Gál Pista bá folytonos merkelődése s örökös dohogása.

– Ne hallgass te az apádra, annyit mondok – folytatta az asszony. – Elment annak már a szép esze. Mit tudhatja ökeme a ganészagú condrájában, hogy kicsoda egy királyleány?! Egy valódi királykisasszony! Mintha ő sohasem lett volna szerelmes! Sze belepusztult volna, ha én... Jaj, mit beszélek? Ejnye, de eleresztettem a nyelvemet a tulajdon édesgyermekem előtt! – s szégyenlősen fölnevetett. – Hát csak annyit mondok, ne hallgass te az apádra. Ökeme hadd fújja a magáét. Szereted azt a leányt? Hát vedd el! Ha nem adják, rabold el! Mert olyan az igazi szerelem! Aztán kinek volt valaha is ebben a faluban királyleány felesége? Hadd lám! Gyémánt topánka, tündöklő selyemszoknya s aranyból készített menyasszonyi koszorú azon a gyönyörűséges haján!... De apád nem érti, ökeme csak a dolgos kezét hajtogatja. Ügyet se vess rá! Csak a szája jár. Sze ökeme se szakította el soha a hámistrángot, jobban szerette süttetni a hasát s fűjni a füstöt. Hanem a fehérnépnek, annak legyen ám dolgos keze! Hát köszönöm szépen! Kiismertem én eléggé!

A fojtottan áradó szavak végnélküli ömlése a holdat is fölcsalta a keleti égboltra. Milyen furcsa, milyen tüzes a nagy korongja! Félelem és gyönyörűség kergetőzött a legény szívében. S milyen szokatlanul hangzik a békák kórusa meg a tücskök ciripelése! Mintha valahonnan fentről, a semmiből szállna alá zenéjük a füléhez... Valaki megbabonázta a világot.

Vénemberek szájából hallotta, hogy a nagy háborúkat s az emberiség életére zúdított vérfürdőket ilyen furcsa természeti jelenségek előzik meg. Még a dédapjától maradt rá a mese, hogy a múlt század derekán kétfarkú üstökös húzott át az égen, majd kilencszáztizennégy nyarán lángoló kereszt képiben kelt föl a hold az egyik estén...

Hirtelen reátámadt rettegéstől és irtózáttól borzongott meg a bőre. Forróság áramlott át rajta, s fölremlt benne az ijedt kérdés: hátha ismét kitör a háború?

Nem, nem! – ujjongott föl a szíve. – Nem háborút jelez, hanem a királyleány esküvőjére készülődik a természet ezekkel a furcsa jelekkel!

4

Gál Pista bá mindig a legdühösebb hangját küldte rohamra a döntő percekben:

– Hát menj! De az én ajtómon többé bé nem teszed a lábad! Ha előbb neked a cifra köntös meg a selyem papucs az apádnál: eredj csak! – Kacs-karingósat káromkodott önemésztő mérgében, s olyan erősen vágta be maga után az ajtót, hogy a falak is belereszkettek.

A legény ünnepiesen kiöltözött: piros lajbi a mellén, patyolat gyolcsing a testén. Az inget titokban varrta az anyja erre a soha többé meg nem ismétlődő nagy alkalomra. Egy kopott kefével keményszárú, rámás csizmáját fényesíthette, s úgy tett, mint aki nem hallja a kiadott méregnek erre a napra eső porcióját. Aztán pár lépéssel kipróbálta a vadonatúj csizmát. Keményen csikorgott, pedig becsülettel megadta az árát, még csak nem is alku-dott. Vásárhelyt csináltatta a legelső csizmadiával: két szekér fa árába került. A csizma szára olyan vakítóan fénylett, akár tükörnek használhatták a napsugarak...

Hiába csatázott, fenyegetőzött felfújta orcával az öreg: az ő lelkén boldogság tündökölt. Hogy kitagadja? Hát csak tagadja! Kire hagyná a földeket, hiszen nincsen más gyermeke? Vagy kikergeti a szívéből is? De kit fog akkor szeretni, ha nem az egyetlen gyermekét?! Aztán a királyleány! Hú, az a gyönyörűséges, tündéri teremtés! Fölér az a világ minden kincsével, akármennyi vagyonnal meg szülői szeretettel! Mindennel!

Nagyon boldog volt a legény: könnyű a szíve, derűs a lelke.

Amikor végre kívül került a küszöbön, mégis szorongás fogta el: mért nincsen násznép az ő lakodal-

mán? Se násznagy, se nyoszóleányok, se pántlikás botokkal kérkedő vőfélyek. Hát úgy menjen ő a saját lakodalmára, mint valamiféle világárvája?! Csak most ütött fejébe szöveget a gondolat: hová is viszi ő a királyleányt, ha elrebegik a holtomiglant? No, de nem baj, az se számít, ha nem lesz hová lehajtania szerelemtől szédülő fejét, vállalja ő akár a soha véget nem érő országutakat is azért a leányért...

Mindenről megfeledkezve, nagy boldogságában ringatózva már a falu derekán taposott, amikor eszébe jutott, hogy be se szólt induláskor az édesanyjának. Úgy jött el otthonról, mint aki csak a szomszédba üti be magát egy pillanatra: a veszekedés miatt mindenről elfeledkezett. Már-már azon volt, hogy visszafordul, de ő is hitte a faluval, hogy megtérő ember nem jár szerencsével. Ott tétovázott, amikor befordult a sarkon a vén Eszter nén görnyedt alakja. A legényt annyira lekötötték a magatöprengései, hogy előbb észre sem vette a vénaszonyt, ahogy az megállt mellette, s örökké könnyben forgó szemével kilesett keskeny homloka alól. Fekete keszkenőjét félreigazította reszkető ujjaival, hogy jobban szemügyre vehesse a kiöltözött legényt:

– Ó, be igazi szép vagy, édes gyöngyvirágom! – ámuldozott, s még meg is köpködté, nehogy megigézze. – Igazi derék szál legénnyé serdültél, galambocskám! Milyen kár a te gyönyörűséges életedért, kedvesem, milyen nagy kár! Jaj, be sajnálalak, szépséges virágszálam! Hogy elhervad a te orcád színe, hogy megrokkan a te tested delisége!... Hal-lod-é, legény!? Állj meg egy szóra, no! Hadd mondjam meg neked, ha még nem tudnád! Mert, ha jól nézem, a lakodalmadra igyekszel, ugyi?

Pista siettében visszapillantott a válla fölött, s csak úgy fél szájjal, fennhéjázólag vetette oda:

– Jól látja, vén boszorkány! De mi köze hozzá?

Az öregasszonynak egyre jobban remegett a hangja, és reszketett a teste, mintha a karjai külön akarnának válni:

– Ne menj, fiam... Térj meg... Egy lépést se tovább!...

A legény erősen fölindult ekkora gonoszság látán, lám, még boldogsága legszebb perceiben is ellene esküsznek a falubeli vének! Hányavetien hátrálökte a vállát. Kelepelhetnek, akár össze is eskühetnek ellene, mert hiába mesterkednek!

– Fordulj meg, fiam, egy lépést se tovább! Jaj, de nagyon sajnállak téged – rázta fekete keszkenős, ingatag fejét Eszter nén.

A vészjósló hangra heveset dobbant Pista szíve, s lelke gyökeréig nyilalló baljós sejtelem szaladt át az idegein. Talán csak nem leselkedik reá valamiféle veszedelem, amiért nem búcsúzott el az édesanyjától!? Gyűlölete izzott az apja iránt: mert ha ökelme nem zendít rá az ördög miatyánkjára az utolsó pillanatban, akkor nem feledkezik meg a búcsúról!

– Beszéljen már keed! Mit tud? – dadogta összeszoruló torokkal.

– Mit beszélhetnék? Ki hallgat egy ilyen vénasszony locsogására, mi? Csak annyit mondok, hogy erősen szánlak, édes gyermekem!

Pista nem állhatta Eszter nént, már azért sem, mert kikotyogta a Kákóval való találkozását. Az ő nyelve volt az oka, hogy kelleténél erősebben parázslott fel az apja haragja.

Fenyegetés és követelés lobbant a legény szemében:

– Talán meghalt a királyleány? – S alig bírta kinyögni a szörnyűséges kérdést. – Mi baja történt? – S a tegnap esti holdra gondolt, a szokatlan, kísérteties fényekre, amelyek elárasztották a vidéket. Bizonyos, hogy nagy-nagy veszedelmet jósoltak. Félelemtől reszketett minden tagja.

– Már hogy halt volna meg, lelkecském? – oktatta a vénasszony. – Vagy te azt sem tudod, hogy a királyfélék és a csemetéik sohasem szoktak meghalni? A halál csak a közönséges embereket ragadja el, nem a királyokat. De van a halálnál nagyobb baj is az életben, hallgasd meg... A leányt elköltöztette az édesapja! Ez történt! Lázás sürgés-forgás volt múlt

éccaka odatúl – mutatott bizonytalan irányba. – Nagy sietve lebontották a palotának még az utolsó követ is, s azon nyomban mindent elhordatott a király. Ha arrafelé jársz, magad is láthatod: egyetlen éjszakán kinőtt a burján a palota helyén... Pista azt hitte, mindjárt megnyílik alatta a föld.

– S hova? Hova költöztette? –nyögte tikkadozva.

– Hát hova? Ahova a királyok szoktak költözni. Fel, a csillagok közé! Oda vitte a leányt vigasztalódni, felejteni, gyöngyvirágom. Mert az öreg király se nézhette tovább, hogy mind csak halványodik, hervadozik, folyton csak sorvad és pusztul az ő gyönyörűséges leánya. Nem bírta tovább a szomorúságot, mely a palotájába költözött, megsajnálta szíve szép virágját, búcsút vett legjobb embereitől, s fölszedte a sátorfáját, így történt...

Pista a meghökkenéstől pillanatokig nem jutott szóhoz, s ugyancsak kapkodnia kellett a levegő után, hogy meg ne bénuljon a szíve dobogása. Ó, ha megredhetnének a könnyei, mint a sűrű zápor, s addig sírhatna bánatában, amíg kiöntenek a tengerek és elborítják az egész földet! De a szívét vacskoló fájdalom erősebb volt annál, semhogy könnyekkel könnyíthetett volna rajta. Nem tudott sírni. Állt, mint a sóbálvány, s érezte, amint roppanva szakadoznak meg szíve gyökerei.

Az öregasszony többet is tudott:

– Beszélük, akik jelen voltak, hogy az a szegény leány egész éccaka ki nem mozdult a hátulsó nagykertből, s szüntelen a holdat nézte. Reggel pedig, amikor sírva-ríva megindult a hosszú menet, szekerekkel és ökrökkel, mintha eszét vesztette volna, énekelni kezdett:

*Barna legény, barna legény,
nem szeretsz te engemet,
barna legény, barna legény,
nem kötöd bé soha már a fejemet...*

Még a gonosz lelkű Eszter nének is megharmatosodott a szeme, nagyot szippantott nedvező orrával, s orrát-szemét megtörülgette a köténye szélével.

– De olyan szépen énekelt, mondják, akik hallották, hogy a mezei virágok is mind feléje fordultak, s szeme-szája tátva maradt mindenkinek. Nagy volt az álmélkodás, mert soha senki nem hallotta mostanáig énekelni a királyleányt.

Újra ingani kezdett ráncos, aszott feje, és sóhajtozva motyogta fogatlan ínyei közül a sajnálkozást:

– Be szánlak, édes fiam! Milyen gyönyörű, derék legény vagy te, hát ezt érdemelted? Milyen kár érted, te szegény Gál Pista! Miért is kellett neked királyleányt választani szeretőnek? Ó, hogy elkínozza most a szívedet, édes gyermekem!

...Miként került haza egyik pillanatról a másikra az apja udvarára s dőlt neki roskadozva az öreg körtefának? – maga sem tudta. Érzéketlen révületéből az öreg esperes száraz, fakó hangja riasztotta fel. Pontos ember volt az esperes, percet sem késett. Épp akkorra érkezett, amikor Pista kérette volt.

– No, fiam, eszmélj magadhoz! – rázta a legény karját. – Hallod-e, Pista fiam, ne búsulj, hiszen még nem késő, nem muszáj elmondani az örök hűséget, ha nem szereted azt a leányt! Embereid meg magad! Senki sem kényszerít, senki sem erőszakolja a házasságot!

A vén papnak poros volt a cipője. Gyalog tette meg az utat, s nyilván mit sem tudott a király elköltözéséről.

– Esperes úr... Esperes úr... – nyöszörögte Pista. S amint magához tért önkívületéből, görcsös ujjakkal kapaszkodott meg a körtefa lehajló ágában, s teljes erejéből szorította, hogy valósággal rádermedt a keze.

– Meghalt a királyleány! – kiáltotta. – Esperes úr, meghalt a...

A vén pap orcáján egy izom se rándult, szenvtelen volt az, barázdált és rideg. Nyomban erre is megadta a vigasztalást:

– Nono, fiam. Nem szabad csüggedni! A leányzó nem halt meg! Legfennebb elköltözött. Térj eszedhez! Ezért emészted magad a poklok kínjában? Lám, orcád-ról már lehervadtak az élet színei. Végy erőt magadon, hiszen majd találkozni fogtok az örök élet idves-ségében!

A szó hatott. Találkoznak? – pillant föl benne a reménység. S szemébe lassanként visszatért az öntu-dat emberi fénye.

– Csak egyszer láthatnám még életemben, espe-res úr! Egyetlenegyszer! – s kétségbeesése oldódásá-val előtörték a könnyei. – Odaadnám mindenemet! Az életemet! Csak még egyszer láthatnám!

Úgy látszik, az esperes mégsem volt olyan rideg lélek, ahogy a hangja meg az arca mutatta. Ránco-sodó kezét a legény halántékára illesztette, s megsi-mogatta:

– Tudd meg, fiam, meg vagyon írva: az egymást igazán szerető szívek előtt nincs legyőzhetetlen aka-dály! Világok álljanak közük, akkor is találkoznak! Mert legnagyobb dolog a szeretet! A szeretet fölépíti a maga létráját akár a csillagokig. A szeretet nem ismeri az idő korlátjait, sem a térbeli távolságokat. Aki pedig bírja türelemmel és kitartással, az találkozni fog az ő választottjával, ha meredek sziklátat kell is megmásznia. Enyhüljön tehát a te fájdalmad, gyer-mekem, és töröld le a te könnyeidet, mert a kétség-beesés azoknak való, akik nem ismerik a szeretetet és annak győzelmes hatalmát. Súlyos büntetés az em-beren a kétségbeesés, mert azzal kezdődik az emésztő pokol már ebben a földi életben, fiam!

Gyógyír volt minden szó a fájdalmára. Milyen áldott szíve van ennek az öreg esperesnek! S milyen megbékéltetően tud vigasztalni a szavaival! – gon-dolta a legény. – Bár kong a hangja, mint a repedt fazék, de azért erő van benne és vigasztalás. Milyen jó, hogy elhívta...

Bezzeg az ő papjuk már régen becsapta volna nagy dérrrel-dúrral a bibliát, s odavágta volna nagy kemé-nyen, hogy: ki-ki rendezze a maga baját s könnyítsen a saját terhén, ahogy tud! Neki más dolga van! Mert

őt is meglátogatta néhányszor a sors, rá is sújtott a korbácsával, s lám, mégis itt van! Az ördögbe! Vele aztán nem tud elbánni!... S Pista elképzelte, hogy a pap a szónoklat után miként facsarintana cigarettát a szövetkezetből vásárolt másodosztályú dohányából. S miközben a papírt nyálazná, békétlenkedve felpanaszolni, hogy nem véletlenül veszi üldözőbe a sors az ő híveit, mert lám, az idén is alaposan kerékfalhoz ütögették a kévét, mielőtt behordták volna a képét...

5

Pista szeme előtt, akár a mesében, tüneményes gyorsasággal váltott díszletet a világ. Mélységes éjszaka közepében találta magát. Előbb ködök zárták el előle a kilátást, majd kibontakozott a magasban a sötét bársonyra emlékeztető ég. Hold nem úszott a kárpitján, s ettől idegennek, nyugtalanítónak érezte maga körül a mindenséget. Annál több csillag szeme duvadozott. Fölpillantott reájuk. Messzire voltak, olyan messzi, ahova legfönnebb a képzelet szárnyalhat el. Hol készítenek akkora létrát, amely elérne a csillagokig? S hogyan is költözhetett oda a vén király azzal a gyönyörűséges leányával?

A létrán elgondolkozott. Ha odatámaszthatná ahhoz a nagyszemű csillaghoz s elindulhatna a szédítő magasságok felé!? Hej!

Az a létra!...

Az ég sötét bársonyán láthatatlan kéz simított végig, s ujjai alatt fölhasadozott a fekete anyag. Ismét kisütött a nap. Ő meg ott állt az udvar közepén zsidbadt háttal a körtefának támaszkodva, s a hátát sehogyse bírta elvonni a fa bibircsós kérgétől.

Amióta eltávozott az esperes (azt is mintha a levegő itta volna föl!), mind csak a létra izgatta a képzeletét. Reménység pezsdült a szívében, és a szemén is kigyúlt a halaszthatatlan cselekvés vágya...

Tőszomszédjuk, az öreg Bese András nagy komótosan az udvarát sepregette, amikor betoppant hozzá.

Bese a legény lépteinek zajára kiegyenesedett, s akkorát bámult kerekre tágult szemmel, hogy a seprút is szinte kiejtette a kezéből. Utánakapott, s megmarkolta a nyelét, miközben méltatlankodva dűnnyögött torzonborz, gondozatlan bajusza alatt:

– Nézz oda, már te is kifutsz a markomból? – Az önkéntelen megjegyzés nem csupán a rakoncátlan seprűnek szólt, hanem a feleségének is.

András bát két héttel ezelőtt, egy életen át emésztő civakodás után, újra faképnél hagyta a felesége. Minden gond és baj s a nyárra megsokasodott munka a vénember nyakába szakadt. Kegyetlenül haragudott az asszonyra. Amíg fiatal volt s olykor fölszedte a sátorfáját (s vissza sem tért, míg az ura mézes-mázás szavakkal, soha be nem váltott ígérekkel magához nem csalogatta) – az még hagyján. De hogy valakinek vénségére se jöjjön meg az esze? Az egész falu rajtuk nevetett.

Két leányuk volt, egyik vaskosabb a másiknál, széles csípővel, hogy csak úgy remegett alattuk az utca, amikor elindultak. Jó dolgú, sokat bíró fehérnépek. Férjhez adták őket. Hanem miután a háznál kevesebb lett a dolgos kéz, az asszonynak már semmi sem volt jó.

Bezzeg a szomszéd legény sem nyitotta be soha a kapujukat, amíg eladók voltak a Bese leányok. Most aztán, – most már jöhet! András bát nem érdekelte, sőt sértődöttséget és szemrehányást táplált Gál Pista iránt. Mert ha Bese nem is tartozott a módos gazdák közé, azért nem szaladgált soha a szomszédba egy-egy kupa lisztért. Ej, ha a két szomszéd földjei összeolvadhattak volna a házasság révén... Egye meg a fene! Nem is jó rágondolni! Kelletlen fejbiccentéssel fogadta a legény köszönését.

Firtatva nézegette: mi szél fújta ezt ide? Hiszen Gálék sohasem kértek tőle semmit. Zárkózottságukról és gögjükről híresek a faluban Gálék. Igaz: sokan nézték irigykedve és rosszindulatúan őket, mint általában az olyan embereket, akik meg tudnak állni a maguk lábán.

– András bá, a lajtorját szeretném kölcsönkérni
– mondta Pista.

A vénember egész ábrázata csodálkozássá változott:

- A lajtorjám?
- Kölcsön. Szükségem volna rá – nyelt Pista.
- Sze van nektek – mondott ellen nyomban.
- Van, van, de az eltörött – hazudta.

Ezen még jobban elcsodálkozott az öreg:

- Hogy eltörött?
- El az. Elég baj, de...
- Sze van nektek lajtorjátok nem egy!
- Van, az igaz...
- Akkor hát minek az enyém?
- Mert arra is szükségem volna...

Ez a legény tisztára megháborodott vagy keresztbe áll az esze – gyanakodott a vénember, ahogy tetőtől talpig végigméricskélte. Habozott. Sehogy se tudta fölfogni a létrakérés értelmét. Talán próbára akarják tenni, hogy adná-e a létrát? Rövid töprengés után seprűjével a csűr felé bökött:

– Aztán én hogy jutok föl a pajtahijára, hogy kóstot dobjak az állatoknak, hallod-é? Vagy repülni tudok, azt hiszed? Nekem mindegyre kell a lajtorja. Van nektek nem is egy... Láttam csépléskor, amikor hordoztátok...

Lemondóan sóhajtott, csüggedten, mint akinek már az első lépésnél csorbát szenved a terve:

– Akkor hát nem adja?

– Adom én. Szívesen adom. Már hogyan adnám éppen nektek? De nekem is kell minden percben. – Azzal nekihazolt a seprű nyélének, és folytatta a munkáját, nem törődött a legénnyel, mintha az ott sem lett volna a közelében.

Óvatosnak, elővigyázatosnak kell lenni. Ki tudja, mit forral magában ez a legény? Nem fért a fejébe. Egyenletes mozdulatokkal rajzolta seprűjével a félköröket, s közben próbálta megfejteni a rejtélyt.

De a látogató már eltűnt.

Bese András bá pedig töprenghetett holta napjáig...

A következő kaput már nem nyitotta be olyan határozott mozdulattal Gál Pista, mint az előbbi.

Kezdte cserbenhagyni a reménység. Lám, a vén Bese egyetlen tagadó fejmozdulattal keresztülhúzta az elgondolását.

Fejszés Samu bá lakott a következő házban, bár a telket az apja halála óta még mindig nem íratta át a tulajdon nevére. Húzta-halasztotta a hagyatéki tárgyalást, szeretete volna a vele járó költségeket elkerülni. Így aztán az apja, noha már régen elporlasztotta a föld, mostanában is mindegyre ki van téve az adószedők zaklatásainak. Forog a neve az aktákon...

Fejszés Samu valójában nem volt annyira idős, ahogy a haja és arcának petyhüdsége mutatta. Ha mesélni kezdett a háborúról, hátborzongató történeteket kotort elő emlékezése tarsolyából. Tudott ő mindenről, még a reflektorfényről is, amely keresve-kutatva szúrt bele a fehér éjszakába, tudott a repülőgépek berregéséről, a bombák robbanásáról és a precskelő srapnel tüzesőjéről, puskagolyók füttyüléséről. Két fia volt, az egyik még kamasz, alig pelyhedzett állán a szőr, de máris szolgaságot vállalt a szászok földjén, a másik pedig, mintha az angyalbőr végzete örökre rátapadt volna a Fejszésék házára, akkoriban szolgálta a katonaidejét.

Az udvar üres, sehol senki. Pista bekiáltott a házba.

A szóra a tornácon megjelent a gazda, de a hangja nem hallszott, ő is csak a fejével viszonzta a köszönetét, mint a seprűje nyelébe fogódzó Bese András bá az imént. Intett a látogatónak, hogy lépjen közelebb, majd kezét fogott vele. Összehúzott szemmel hallgatta végig a legény kérését, s közben egyet-egyet csavarintott őszülő bajuszán, mint valamikor, őrmester korában, ha közlegény hebegett előtte.

– Mert ez az istenverte vén faszarija nem adta ide – hallotta Fejszés a végső mondatokat, – Mind azt hajtogatja, hogy neki is szüksége van rá. Hogy a tűz égetné meg a létráját, a kóstjával együtt! Ilyen szomszédja legyen az embernek!

Samu bá vontatottan beszélt, s folyton pödörgette a bajuszát, jól megrágott minden szót:

– Nehéz ember ökeme. Tudniillik fösvény, még a szót is sajnálja mástól. Én ugyanis jól ismerem öke-

mit. Rossz szomszéd, fukar. Tudniillik én is úgy jártam a minap vele, a szitával, hogy... a mi szitánk elszakadt, s az asszony elküldött, kérjek tőle kölcsön egy szitát, amin áttörje a paradicsomot. Mondom neki, mármint András bának, hogy kéne a szita egy negyedórára. De ha láttad volna, hogy tiltakozott, kézzel-lábbal, hogyhát az ő felesége mindent felcsomagolt s magával vitt. A szitát is! Hallj oda! Ugyanis faképnél hagyta az oldalbordája, ha nem tudnád. Pista jelezte a fejével, hogy tudja.

– A fene hitte el, hogy a szitát is magával vitte az asszony. Bár lehet, hogy elvitte. De én inkább azt gyanítom, hogy ökeme nem akarta ideadni. Ilyen ember ő. S nemcsak ökeme. Van még rajta kívül a világon elég hasonló. Tudniillik láttam én ilyen embert a fronton is, Galíciában. Ha jól emlékszem, tizenhat januárjában, amikor az orosz egy-két hétig csendben volt...

Na, ha ez elkezdi a háborús élményeit – gondolta Pista –, itt éri őt a másnap! Növekvő nyugtalansággal hallgatta az egyhangúan egymásba olvadó mondatokat. Hol lehetne rést ütni rajtuk, hogy szaladhasson a dolga után? Közbevágot:

– A keed létrája rendben van-é?

Fejszésnek elakadt a szava, a mese megszakadt:

– Az enyim? Hm. A lajtorja? Hát azzal egy kicsi baj van. Tudniillik éppen most mondám az asszonynak, hogy el kéne vinni a kovácshoz. Ugyanis eltörött, s egy vaspánttal össze kéne erősíteni...

Pista megbánta, hogy benyitott. Tétovázva, zavartan nézte a földet, és bizonytalan hangon dadogta:

– Az semmi. Azt én is megjavítanám.

Erre mintha megijedt volna a bajuszos:

– Ugyan már! Mit képzelsz? Hogy éppen te nyuggölödj az én törött lajtorjával?! Majd megcsinálja a kovács. Azért kovács! Annak is élni kell! – S cinkostársi ravaszsággal hunyorított, mosolygott, s a szeme körül sűrűn torlódtak a ráncok.

De ezt Pista már nem látta: csüggedten ténfergett haza, akár az alvajáró. Egyre szilajabb erővel támadt rá a vágy: ismét találkozni a gyönyörűséges király-

leánnyal, aki úgy kiröppent a kezéből, akár a játékos pillangó. Úristen, fogja-e látni valaha?

Meg-megállt, s nézegette az eget, mint a holdkóros, akit már napnyugta előtt megtámad a betegség. Hány létra kellene oda, hogy az égig érjen? Öt? Tíz? Száz? Ki tudná azt kiszámítani! Talán nincs is annyi létra a faluban. Mégis, hogy sokáig függesztette tekintetét a kék végtelenségre, úgy tűnt, hogy nincs is olyan nagyon messzire. Nézte, bámulta, hosszasan elmerengett rajta, s lassanként elfeledkezett a kudarcról. Újult erővel serkent föl benne az elhatározás: tüstént hozzákezd összetákolni a létrákat. Hogy is mondta az esperes úr? „Az egymást igazán szerető szívek előtt nincs legyőzhetetlen akadály! Világok álljanak közöttük, akkor is találkoznak!”... S lám, a felhők csak itt szaladnak a közelben, elég a kezét kinyújtania, hogy megfogja őket... Az igazán szerető szívek!... Hát létezhet nagyobb szeretet az övénél?...

Friss kedvvel fogott munkához, lázasan, sietősen. A létrákat, egy hosszút, amellyel asztagolni szoktak, s egy rövidebbet, amin a pajtahijára jártak föl, egymás végtibe fektette az udvaron, lemérte lépéssel, majd ócska rozsdás lemezeket kotort elő valahonnan, hogy azokkal kösse össze a létrák végét. Szegezett, kalapált, méricskélt fél térdre ereszkedve.

Estefelé megjött az apja. Pipa égett a szájában most is, s apró füstbodrok kergetőztek a feje körül. Megállt előtte, harisnyáját komótos mozdulatokkal felhuzigálta a pocakján, s a pipa csutorája mellett köpött néhányat. Szótlatlanul elnézte a fia szorgoskodását, de nagyon magasból, nagyon fölényesen és száanalommal. Csak jóval később szólalt meg, figyelmeztetően, bár nem kötekedve, s csak úgy félszájjal:

– A marhák nem ittak estére, he.

Pista ügyet sem vetett rá, kalapált tovább szorgalmasan.

Az apja hallgatott egy sort. Aztán újból megjegyezte:

– Az állatok előtt nincsen kóst. Csak nyújtogatják a nyakukat.

De hát honnan tudja az apja, hiszen hátra sem nézett az istállóba! Vagy az ő szeme a vastag téglafalon is átlát? Szavai elkoppantak, szétfoszlottak az alkonyati csöndben. Mind sűrűbben és kiadósabban köpködött, már hangja volt a sercintésének. Megvakarta a tarkóját, látszott, hogy fogy a türelme:

– A marhákat nem szabad éheztetni, se szomjaztatni, a keserves búánatját a jó dolgodnak, te legény! Vagy megsiketültél? Nem hallod, amit mondok? Nem et-tek s nem it-tak azok az állatok! – tagolta a szavakat vészjóslóan. – Kákó a mezőn van, s csak későn jön haza. Addig nem várhatnak az állatok! Vagy jóllaknak levegővel, azt gondolod?

A legény fűrt, faragott, szegezett, s igyekezett úgy fordulni, hogy mindig a hátát mutassa az apjának. Az öreg viszont szeretett volna a fia szemébe nézni, s vagy kétszer már megkerülte a földön elfektetett létrákat. Gyanakodva pislogott a fiára, s egyre nagyobb füstbodrokat eregetett. Majd váratlan mozdulattal megperdült a sarka körül, s belekáromkodott az eléje táruló világba:

– Ó, hogy oltaná ki az életit az Úristen annak is, aki fiúgyermeket nevel, a hétszentségit! – Hátra, majd előre bökte napszítta, vörhenyes kalapját. – Hát ki itassa meg az állatokat? Ki vessen kóstot nekik? Miért neveltem én fiúgyermeket, azt a megkeseredett poncius-pilátusát ennek az életnek! Miért? – kiáltotta. – Hogy vénségemre is én lóssak-fussak az állatok után? Én törődjem velük?

Teljes hangerejét nekieresztve káromkodott, s patogó-dobogó, serény léptekkel elszaladt, mintha kilőtték volna.

De ez sem zavarhatta meg munkájában a legényt...

Aztán szikrázva gyúlt ki a magasban a vacsoracsillag, mint gondos kotló, mely később maga köré gyűjti a kicsinyeit. S rendre itt is, ott is kipattant az égen egy-egy alig látható szikra, megannyi apró, hideg ragyogás. S amikor már teljes pompájában tündökölt Pista feje fölött a magasság: ünnepélyesen, komoly méltósággal emelkedett ki a hegy taréja mögül a

hold. A házak körvonalai felolvadtak az estében, s a körtefa az udvar közepén óriásira nőtt.

A vasút menti sás között rázendített a békák kórusa.

Pista verejtékben ázva egyenesedett föl hajoltából. Elbűvölten bámulta a csillagok rozettaival sűrűn kihányt eget, s arra gondolt, hogy a távolban tündöklő égitestek társaságában talán most is ott fújja a királyleány a maga szívét szaggató énekét:

*Barna legény, barna legény,
nem szeretsz te engemet...*

Csak a szemét kellett behunynia, máris tisztán halotta a messziről ideszűrődő zengést. Félig lehunyt pillák mögül két szomorú leányszem nézett reá, tele bánattal és epekedéssel, s tele szemrehányással is. S mintha dús hajának tincsei lebbentek volna a kert fáinak szakadozó levelei közt végigborzoló szellőben.

Makacsul, gyötrelmes görccsel szorította össze Gál Pista a száját. Aztán az öklét. Ha életébe kerül, akkor is elkészíti azt a létrát! Legyőzi a lehetetlent! Még holnap kimegy az erdőre, s létrának való fákat keres. S addig toldozgatja, tákolgatja, míg a csillagokig nem ér!

6

Künn mulatta az éjszakát a harmattól nedves kertben, a csillagokkal teleszórt ég alatt, az összeerősített létrák mellett. Hogyan kerültek ide a létrák? Nem tudta. Lent az udvaron dolgozott volt velük, annyira belemelegedve a munkába, hogy megfeledkezett a vacsoráról is...

Álmatlanul vergődött egész éjszaka. Lelkét csordulig töltötte az emberi erőt meghaladó vállalkozás pezsdítő izgalma. Egész testét átítatta a harmat nyirkossága, de mit sem törődött vele, észre sem vette.

A hajnalcsillag bóbiskoló hunyorgása később olyan szédületbe ragadta, hogy le kellett hunynia a szemét,

s ekkor elszunnyadt. Észrevétlenül lopakodott pilláira a képnélküli álom. Kábultan, kimerülten aludt, de alighogy pitymallott, máris fölriasztotta a madarének. A szomszédos jószágon hangos kútnyikorgásokkal merték a vizet a reggeli itatáshoz. Más udvarokról lármás zörgéssel fordultak ki a szekerek, hógatások és ostopattogatások verték föl a falu kora reggeli álmos csöndjét.

A keleti égbolton tűzvörös folt jelent meg, de a nap még nem bukkant elő, csak a látóhatár égett.

Fogvacogtató didergés rázta meg Pista testét. Lúdbőrözött. Kedvetlen, elcsigázott volt. Szemrehányást tett magának, amiért alvással vesztegette el a drága időt.

Egy oldalra billentő hirtelen mozdulattal talpra akart szökkenni, azonban a karja erőtlenül megrogygyant testének súlya alatt, s visszaroskadt. Dermedt, erőtlen volt, nem bírta mozdulni. Újra meg újra próbálkozott, de újra meg újra tehetetlenül visszahullt.

Megrémült. Mi történt vele? Meg akarta tapogatni a karját, de már nem tudta fölemelni. A hirtelen reászakadt rémület kiszárította a torkát. Dobálta magát, minden erejét megfeszítve vergődött. Mi lelte? Úristen! Mi történt vele? Nem mozdulhat fektéből, itt kell hevernie, ki tudja, meddig. Miféle átok sújtotta?

Arca sárga volt, mintha viaszból gyúrták volna, s a fokozatosan ránehezedő rémület eltorzította.

Fölkelt a nap. Soha ilyen királyi pompában nem kandikált elő a hegy mögül: aranysárga sugárzás ömlött szét mindenben. A házak görbe gerincüket borzolgatták, akár az ébredező lusta kandúr, s a hegyek is mintha derűsen mosolyogtak volna. Csupa öröm, csupa nevetés és jókedv volt körülötte a világ. Pár perc múlva a napsugarak valósággal égették már az arcát: homloka verejtékben ázott, s úgy érezte, mindjárt lángot vet az egész teste. Kínosan vergődött, – de abból a helyből, ahol meglepte a reggel, nem mozdulhatott.

Napkeltére nagy szuszogva Gál Pista bá is kikecmergett az ágyból gyúrótt, mogorva ábrázatával. Csak

épp libegő gagyáját kötötte korbba, máris sietett ki az udvarra széjjelnézni. Dörrenve csapta be maga után az ajtót, s ez a mindenén átdübörgő hang egyszerre riadó is volt a család minden egyes tagjának. Pista bá nekikeseredetten káromkodott, miközben a marhák eszeveszettül bőgtek az istállóban. Mindez Pistáig hallszott, s ő még soha ilyen tisztán, ilyen árnyalatokra bontva nem tapasztalt hangokat. Szolga nincsen a háznál, hiszen nagylegény mellett szégyen volna cselédet tartani, Kákó pedig még mindig nem dugta elő azt a vigyori pofáját, talán az is elszundított valahol; nem csoda hát, ha Gál Pista bá rövid pár perc alatt a biblia valamennyi érdekes személyét a lehető legcsúnyább rágalmakkal illette.

Természetes lett volna, hogy a gazda gyorsan tegyen valamit az állatbögés ellen. De nem! Neki meg se fordult a fejében, hogy kóstot vessen a barmoknak, hanem ehelyett ösztönszerűleg rohant a kertbe, s a fiát kereste felajzott indulattal. Futtában is az ő nevét ordibálta rekedten.

– Úgy, úgy! Heverészel! Sütteted a hasad a nappal! A keserves mindenit ennek a bús életnek! – Magánkívül toporzékolt, ahogy pillantásával fölszúrta az összetoldozott létrák mellett fetregő legényt. – Ebből aztán meg lehet élni! Így aztán lehet gyarapodni! Hogy a rosszféle franc rágja meg még az emlékit is annak a selyemköntösben kellősködő cafatnak! Szedd össze magad, s nézz a dolgod után, te isten lustája! Nem hallod? Azt akarod, akkorát ordítsak, hogy a világ összeomoljék, te?! – Felindultságában egészen közel tolta száját a fia füléhez, s úgy kiabálta: – Megsiketültél, te kótyagos ökör, te!? Szökkenj már, azt a taplós szentségit a bédugult fülednek, te világ némája!

Szökdösött, nagyokat toppantott, s akár az eszét vesztett futóbolond, rohant az istállóhoz, megragadta a reteszt, megrázta keményen, de nem tépte ki az ajtót. Azt is otthagya, és iramodott tovább, a csűrbe. Sarkával az érzéketlen, mindent eltűrő földet döngette, forrt, reszketett egész testében, majd ismét a

létrák mellett elnyúlt fiára vetette magát. Szüntelen okádta a förtelmes szidalmakat:

– Hogy a károgó varjak csipkedjék szét a húsát annak a becstelennek! Az hozta reád a rontást! Az kuruzsolt meg! Szerencsétlenné tett az az átkozott, aztán faképnél hagyott! Hiába prédikáltam neked folyton, hogy hagyd a fenébe, mert az egyik olyan, mint a másik! Amennyi rühes fehérnép, mind egyforma! Járhat talpig selyemben vagy csurdén, egyre megy! Elvette a szépeszedet, hogy csavarhatnám a haját a tenyerem köré! Hajánál fogva kéne lelógatni a csillagok közül az ilyent! De ha van isten odafent, meg is teszi! – fulladozott és hevesen zihált a hangos kiabálástól, majdhogy összeroskadt.

De Pista csak nem mozdult. Ha felpillantott, szemével az enyhet kínáló árnyékot kereste s nem az apja magából kikelt arcát.

A gazda egyszerre megkukult: hirtelen harapta el a szót. Nézelődött a fia körül. Csak mély, vontatott lélegzetvétele hallszott, egyébként döbbenetes csend rejtette burka alá a kertet. Pista bá mintha meggondolta volna a dolgot: összehúzott szemmel közelebb hajolt a fiához, s hosszan, tüzetesen vizsgálta. Utána meg olyan halkán és szelíden röppent el ajkáról a szó, mintha nem is ő állna ott gyökeret vert lábbal, hanem holmi megszeppent, ijedt gyermek:

– Hallod-é, fiam...

Még lennebb hajolt. Lehelete a legény arcába csapott:

– Pista, hé! Hallod? Mi lelt téged?

Egy ideig ügyetlenkedett a kinyúlt test körül, kerülgette, mert nem tudott mihez kezdeni. S mivel a szelíd, gyöngéd atyai szavakra sem kapott választ, elsietett, hogy hívja a feleségét: mert az anya szava a halottat is fölébreszti.

Gálné sírdogált, és remegő kézzel dörzsölgette a szemét, ahogy bénultan fekvő fiához közeledett. Az öreg lógó orral követte, s szeretett volna elrejtőzni mögötte. Meg volt rémülve kegyetlenül.

– Ne bögj nekem. Elég volt. Ne ríj folyton. Nem bánom, egye meg a fene, kerítse elő azt a leányt, s

kösse bé a fejét, legyen végre békesség ennél a háznál – tört meg a kevélysége. – Csak a folytonos prünyögésedet ne halljam. Hanem annak a tekergő, alamuszi Kákónak kieresztem a belit, ha előkerül! A marhák!... – Megállt, fülelt. – Ha! Azt a... Legalább te ne gyötörj a bögésséddel! Inkább beleegyezem...

Gálné anyai szíve, amint a fiát holtfehérre vált orcával, megtört szemmel elnyúlva látta, rögtön megérezte a szörnyű veszedelmet. Még keservesebben zendített rá, és sírásával fölverte a kert reggeli csöndjét: a madarak riadtan rebbentek szét az égtáj minden irányába.

Pista bá is követte a tovatűnő madarak példáját, s egy óvatlan pillanatban bevette magát az állatokhoz.

– Jaj, kedves gyermekem! Jaj, édes egyetlen magzatom! Mi lelt téged, mi történt veled? – sikoltzott az édesanyja a fák közt kuporgó csöndben. – Mindig intettelek, hogy ne törd magad, ne emészd a szívedet azért a leányért, nem hozzád való az! Mennyi szép, ügyes leány van ezen a földkerekségen, s hogy neked éppen azon az egyen akadt meg a szemed! Ó, mért is szaladtál utána!? Mit tett veled az az elátalkodott! Szentséges istenem!

Ő is körüljárta a legény testét, ott taposott az ura nyomán. S egy pillanatra, amikor alig észrevehetően rápislogott a fia, el is apadt a könnye.

– Hallod-é, édes gyermekem, nem vagy éhes? Lám, lám, nem is vacsoráztál, egyetlen virágszálam – próbált mosolyogni. Lekuporodott, s megsimogatta a Pista nedves homlokát.

– Kávét készítettem neked, jó langyos tejjel – babusgatta, csalogatta. – Jöszte bé. Apád nem látja meg. Őkeme most az istállóban van. Észre sem veszi, úgy megiszod. Mert ismered ökemit, csak fellobbanna...

De mintha Gál Pista bá megörrintotta volna a felesége áskálódását: a csúrajtóból fölcsattant a hangja, keményen dörögve:

– Már esment pusmogsz, te méregkeverő?

– Jaj, nem mozdul! S milyen hideg a keze, istenem! – sikoltott föl az anya. – Milyen fehér az arca! S a karja, mint a csont! – érintette meg gyöngéden. – Nem tudja hajlítani a karját! Nem mozognak az ujjai, szentséges isten! Megbolondulok! Meg!

...Szélvészésként járta be a falut a hír, s bezörgött minden ablakon: Gál Pista eszét tegnap délután elragadták a gonoszok, s a szerencsétlen megháborodott holmi létrákat kezdett összetákolni, hogy feljusson rajtuk a csillagokig. A szomszédok esküdöztek, és erősen bizonygatták, hogy ők látták szaladni az utcán, s a szemében valóban zavarosan örvénylett az örület fénye. Már azt is tudták, hogy reggelre kelve megbénult a két karja, amivel a lányokat szokta volt ölelgetni. Miféle bűvölet történt? Hogyan, mitől meredtek meg a karjai? Nem most láttak a faluban először olyan embert, akit elhagyott az ép esze. Azok futkároztak az utcán s a kertek fölötti ösvényeken, meg mindenféle badarságokat beszéltek összevissza, kacagtak és sírtak, ahogy a kedvük diktálta; virággal cicomázták magukat, s egyikük olykor szerelmesdit játszott és tántorogva énekelt, mintha részeg volna. Ki ne emlékeznék például az átokfogta Sós Jóskánéra, akit a szeretőjével lelt az ura, s úgy elnászpángolta, hogy holtáig fújta a bolond nótát s táncolt az utcán a gyermekek zajos szórakozására. De hogy a karja vagy a lába bénult volna meg valakinek? – ilyent még nem látott a falu.

Eszter nén az első jajveszékelők közt jelent meg, ő nem maradhatott el sehonnan. Gyűltek, egyre sokasodtak a legény körül a kíváncsiak, a részvétfítogatók. Eszter nén szaporán törülgette a könnyeit, s minden erejét megfeszítette, hogy félhanggal erősebben jajveszékeljen másoknál. Közben odasúgta a mellette tolongók fülébe:

– Megátkozta a királyleány, én mondom nektek... Saját fülemmel hallottam, ahogy átkot szórt reá: „Száradjon ki tövestől az a két kar, amelyik engem ölelt, hogy ne tudjon ezután a más dereka köré csavarodni...” S amíg ezeket mondta, mind a

holdat nézte. Úgy ráfüggesztette a szemét, mintha fel akarná inni a tekintetével... Ez a jámbor istenadta meg múlt éccaka künn aludt a kertben a hold alatt, s az átok megfogta: elszívta karjából az erőt...

Egyesek már előbb kirajzottak a mezőre, s most onnan iramodtak haza a szörnyűséges csodára. A fiatal Pálfi Károlyné (egy lenszőke, mindig piruló menyecske, akinek csak az elmúlt télen kötötte be a fejét a hallgatag, örökké vigyorgó Pálfi Károly, s aki a szíve alatt már egy új élet csíráit hordozta) a nagy megrökönyödésben egyszerre elfeledkezett a pap előtt elrebegett fogadalomról, s a megrendítő pillanatokban mindenki füle hallatára kitalalta:

– Ó, te Pista, te szerencsétlen nagyranéző! Mert eleget könyörögtem neked, hogy engem szeress! Miért is nem hagytál föl azzal a cédával, te szegény Gál Pista!?

Idősebb férfi fordította vissza a fejét, s dörmögött, miközben tetőtől talpig rendreutasítóan mérte végig a sápiózó menyecskét:

– Úgy! Igazad van! Éppen egy ilyen parasztnak való a királyleány. Egy ilyen Gál Pistának!

A népvándorlás nem szűnt. Némelyek később elszivárogtak ugyan, de helyettük mások jöttek, egyre többen. Mindenki tanácsolt valamit. Egyik-másik asszony sírt egy sort, aztán óvatosan, mintha izzó vashoz érintené az ujját, megsimogatta a béna kart. A férfiak odébb tömörültek, s halkán váltottak szót: hiszen, ami azt illeti, láttak ők különb dolgot is a háborúban! Pista pedig csak hallgatott, feküdt magatehetetlen, akár a föld, amelynek göröngyei nyomták a hátát. Agya belezsibbadt a sok kába beszédbe, s az asszonyi sírás ingerelte. Szeretett volna egyedül lenni, magányosan, emberek nélkül. De hogy kergetse el a báméskodókat? Karjával inteni nem tudott, s a nyelve sem fordult.

Napnyugtakor egyszeribe felgyúlt ereiben a vér. Előbb a halántéka kezdett tüzelni, majd az agyát borították el a lángok, s a teste alatt megforrósodott a hely. A csillagok, mintha elindultak volna odafönt

az égen, sorjába mutogatták neki magukat. Egyikük kacér ragyogással kellette magát, a másik meg vörösen és baljóslatúan hunyorgott, mintha vércsepp hullott volna az ég tiszta bársonyára. De a csillagok, ahelyett, hogy közelebb szálltak volna vágyakozó szemeihez, mind messzibbre tűntek, némelyikük beleveszett a fekete végtelenbe, s talán örökre kihunyott. Táguló úrként forgott, keringett körülötte a világ. Fölkerekedett a föld, a kavargó levegő, az ég és a mereven magasba nyúló fák, s neki az volt az érzése, hogy teste valahol az ég és a föld között súlytalanul lebeg. Egyre szédítőbb gyorsasággal szállt a tovavesző csillagok felé, a beláthatatlan messzeségbe, ahol talán épp akkor ült vacsorához a szomorú királyleány, akinek a hold az asztala, s a fátyolos felhőfoszlányokat használja asztalkendőnek, azokhoz törli bánatos ajkát, finom fehér ujjait...

A csillagok csalóka álomként szaladtak a szeme elé.

Közben az ördög türelmetlenül perelt a lelkéért...

A legény nyögdecselelt, nyöszörgött, de szavak helyett csak buborékok pattantak ki az ajkain, füle már nem fogta föl a közvetlen mellette elröppenő sutto-gást sem. A hangok szétolvadtak, és semmibe veszttek: az értelem kiégett belőlük. Nagy későre mégis mintha az édesanyja hangját ismerte volna fel:

– Jaj, drága esperes úr! Be jó, hogy eljött! Nézze már, micsoda szerencsétlenség! Megbénult a karja a drága gyermekemnek! Nyilván az a becstelen nőszemély átkozta el!

S mintha a kínjai is elzsibbadtak volna e szavakra. Érezte, hogy a vénember hideg ujjával megmarkolja a csuklóját, látta, hogyan csóváltatja a fejét:

– Fiam, fiam! Hogy is gondoltad? Hiszen olyan létrát csak a lélek építhet! Emberi kar gyöngé ahhoz. Hát persze, hogy megbénulnak az izmaid, ha te azokkal akarsz létrát építeni a csillagokig!

Pistának erre az intésre minden sejtjéből szívére rohant a szenvedés.

S a pillanat újabb csodát tett vele. Fölkiáltott, és szavai hallhatóan hördültek bele a körülötte tátongó sötétbe:

– Látni akarom! Látni! A ki-király-leányt...

Vergődött.

Aztán, mintha a föld mélyéből szólna valakinek a hangja, lemondóan csapódott a füléhez. Ez volt az utolsó mondat, amely – végső fölpillanásként – a tudatáig ért:

– Már az ütőere sem ver...

Láthatatlan ököl sújtott a rajzó csillagok közé, s a fényes szikrák szétrebbentek, és összevissza nyüzsögtek, örült kavargásban. Majd szédítő gyorsasággal beleszaladtak a végtelenbe...

Ő még forgott egy ideig a sötétben. Érezte az izzó kavargást, amelynek maga is részese lett, az meg sodorta, vitte magával föltartóztathatatlanul...

*

A halállal tusakodó legény mellett veszteglő orvos reménytelenül legyintett. Óráját lassan visszacsúsztatta a zsebébe.

– Már az ütőere sem ver...

Gál Istvántét mintha a végítéletkor elhangzó szentencia ütötte volna mellbe, ítélet, amely ellen nincs fellebbezés. A szerencsétlen asszony egy öntudatlan mozdulattal a fejéhez kapott, s ököllel kezdte verni a homlokát. Egyre szilajabbul döngette a koponyája csontját, majd a haját tépte, cibálta: görcsösen markolászta őszülő tincseit. Áttörte magát az embergyűrűn, mely a halállal viaskodó legény ágyát körülzárta, lökdöste az embereket, könyökével vágott ösvényt magának, s eszelősen sikoltozta:

– Kálló Jani, te átkozott! Fiam gyilkosa! Kálló Jani, te kacros betyár, aki megölted egyetlen gyermekemet! Tűz lángja pörkölje meg azt a karóra való bőrödöt! Víz rothassza el azt a csókáknak való húsdodat! Ég ne fogadja bé soha a lelkedet, föld dobja ki utálkozva a csontjaidat! Ne legyen megállásod sem

éltedben, sem holtodban! Patkányok szegődjenek a nyomodba, s azok rágják le az izmaidat! Tömlöctéglából legyen a koporsód, s örök sötétség legyen az életed, Kálló Jani, te átkozott, aki kioltottad szívem drága magzatjának az életét!

Csókfalva, 1936